

Nidingen – sista utposten mot väst

Fyrbyn på Nidingen – en ö i Kattegatt som är en magnet för flyttfåglar och Sverige enda häckplats för tretåig mås.

TEXT & FOTO: HANS FALKLIND

En höstdag på Nidingen är en upplevelse för såväl den inbitne fågelskådaren som naturälskaren. På denna ensliga lilla ö, fem sjömil sydväst om Onsalahalvön och omgiven av en av de värsta skeppskyrkogårdarna i Sverige, kan man denna årstid bara strosa runt och njuta av fågellivet eller skåda över havet efter havsfåglar.

Aven våren här bjuder på härliga fågelupplevelser. Då myllrar det av fågel varhelst man riktar blicken. Tretåiga mäsarnas skrin blandas med tärnornas och med skärpip-lärkornas mer försynta läten. På Nidingen har en rad fågelarter hittat sina perfekta häckningsplatser. Det gäller att samsas om boplatserna, ön är bara en km lång och 300

meter bred. Här dimper allehanda flyttfåglar ner under såväl vår som höst. Men ön är otillgänglig och att ta sig hit kräver såväl bra väder som båt med skeppare som känner alla undervattensrev.

ÖN

Nidingen – toppen på en *drumlin* (spolformad rygg bildad av inlandsisen och utsträckt i den riktning som inlandsisen rört

sig) – steg genom landhöjningen så sakta ur havet med början för 3 000 år sedan och har nu en högsta punkt på 4 meter över havet.

Vågorna har under århundradena bearbetat moränen och sköljt ut sanden i havet medan block och sten som inte vågorna rått på har blivit liggande kvar. Idag kan man se vågoras kraft varje gång det stormar.

Kentska tärnor är ståtliga och högljudda fåglar som också ses ofta på Nidingen. Även om de sällan häckar här så är det en bra rast- och fiskeplats.

Tretåig mås upptäcktes häckande på Nidingen 1967 och det är alltså det enda stället i Sverige som arten häckar på. Huvuddelen av de tretåiga måsarna häckar på Atlantens fågelberg, inte minst längs den norska kusten. På bilden en ungfågel i sin typiskt svartvita dräkt.

FÅGELMAGNET

Alltsedan ön bildades har den varit som en magnet för fåglar, som här kunnat finna en rast- och viloplats under flyttningen eller en skyddad plats för häckning. Nidingen är i dag naturreservat och största delen av ön är fågelskyddsområde under häckningstiden. För sjöfararna har dock ön i alla tider varit fruktad för alla sina undervattensrev.

Här har över 700 fartyg förlist och det trots att man redan 1624 anlade en fyrplats på ön - Sveriges äldsta - då ön ännu tillhörde Danmark.

FÅGELSTATIONEN

Det rika fågellivet har lockat flera generationer ornitologer. Detta intresse ledde 1980 till starten av en fågelstation med uppgift att från mars till november ringmärka flyttande och häckande fåglar, men

också inventera öns häckfågelfauna och göra observationer av förbisträckande fåglar. Under våren 2011 ringmärkte man sin 250 000:e fågel här.

Att som frivillig arbeta en vecka på fågelstationen är ett alldeles utmärkt sätt att komma fågellivet på ön nära – man får gratis transport ut, gratis boende och en veckas härlig naturupplevelse.

FLYTTFÅGLAR

Stora mängder småfåglar rastar på ön under sin flyttning. 10 000 – 15 000 fåglar av över hundra arter ringmärks av fågelstationens volontärer varje säsong.

Under framförallt sensommaren och hösten ringmärks en hel del vadare som förrirrat sig in i de på stränderna utställda burarna. Vanligast är större strandpipare, kärrsnäppa, roskarl, drillsnäppa och rödbena.

Enstaka kustpipare, kustsnäppor, sandlöpare, småsnäppor och enkelbeckasiner hamnar också i ringmärkarboden.

Vanligast i fångstnäten är rödhake, lövsångare, kungsfågel och grönfink. Men en och annan sparvhök, tornseglare, göktyta, ringtrast, höksångare, mindre flugsnappare, stjärtmes och varfågel med flera arter fastnar också i näten.

Om man tar kontakt med ringmärkarna får man ypperliga möjligheter att på nära håll studera de olika arter som fångats innan de släpps ut i friheten igen.

VINTERGÄSTER

På Nidingen övervintrar några hundra skärnsnäppor årligen. Fåglarna anländer i oktober och flyttar iväg norrut igen under maj/början av juni. Genom individuell färgmärkning har man fått reda på att de flesta fåglar som övervintrar kring ön

Nidingen är hemvist för dryga hundratalet par tobisgrisslor. Fågelstationen har också fixat bostad åt alkorna i form av små trälådor, som är utställda lite varstans i stenskravlet. Skärpiplärkor ses överallt runt husen och fyrarna, på de små gräsyrtorna och på stengårdsgårdarna.

Skärnsnäppor spenderar vintrarna på Nidingen. Ringmärkta fåglar har visat att de kan komma från så vitt skilda områden som nordöstra Kanada i väster till Tajmyrhalvön i öster, men också från de svenska fjällen.

återvänder från år till år och kommer från häckplatser på Svalbard, men fåglar från andra häckpopulationer förekommer också.

Det finns bl.a. återfynd och avläsningar av fåglar som häckar i den Skandinaviska fjällkedjan, och dessutom gästas Nidingen av fåglar som kommer från häckplatser antingen i nordöstra Kanada eller på Tajmyrhalvön. Världens äldsta ringmärkta skärnsnäppa övervintrade regelbundet på Nidingen och blev hela 21 år!

RARITETER

Utöver de vanligaste förekommande fåglarna har man under åren ringmärkt exempelvis nattskärnor, berglärkor, svartthakade buskskvättor, kungsfågelsångare och dvärgsparvar. Sveriges första fynd av brun törnskata och sångsparv gjordes på Nidingen 1984 respektive 2010.

HAVSFÅGELSKÅDNING

Med sitt läge en halvmil ut i havet är Nidingen, vid rätt väderläge, framförallt under hösten, en utmärkt lokal för havsfågelskådning.

Här finns chans att kunna räkna in ett stort antal stormfåglar, havssulor och tretåiga måsar. Dessutom passerar svartnäbbad och vitnäbbad islom, mindre lira,

grå lira, klykstjärtad stormsvala, storlabb, bredstjärtad labb och fjällabb regelbundet ön.

Även alkekung, lunnefågel, sillgrissa och tordmule sträcker förbi Nidingen. På skären utanför ön brukar man kunna se ett stort antal toppskarvar under i princip hela året.

HÄCKFÅGLAR

Överallt på Nidingen ser man under maj häckande fågel, framförallt måsar, trutar, tärnor och vadare. Normalt häckar mellan 20 och 25 fågelarter på ön varje år. Här finns Sveriges enda koloni av häckande tretåig mås. 1967 observerades på Nidingen den första häckningen och sedan 1990-talet häckar här årligen 35-40 par.

Flera av paren häckar i de små avsätserna under de äldre fyrarnas fönster. Många har också valt att lägga sina bon på ett gammalt sjömärke. En liten bit från denna häckplats har en koloni med ett par hundra silltrutar etablerats. Sedan några år tillbaka har två par småtärnor haft ön som sin häckningsplats.

Nidingen är hemvist för dryga hundra-talet par tobisgrisslor. Fågelstationen har också fixat bostad åt alkorna i form av små trälådor, som är utställda lite varstans i stenskravlet. Tobisgrisslorna installerar sig

tacksamt i dessa och ruvar där sina ägg.

Till ornitologernas stora förvåning hittades 3 vattenrallungar 2002 i ett slånbuskage. Under de följande åren ökade antalet häckande par kraftigt fram till 2009. Vattenrallarna försvann dock som häckfågel efter den hårda vintern 2009/2010.

15-talet par strandskata häckar på ön, så det gäller för besökare att ha koll på var man sätter fötterna. Den äldsta kända ringmärkta strandskatan i Sverige häckade här senast i år (2011) – den var då minst 33 år gammal

Så tar du dig till Nidingen

1. Arbeta som frivillig en vecka på fågelstationen under mars-november. www.nidingensfagel.se
2. Transport och boende efter överenskommelse, maj-september/oktober. www.nidingensvanner.se
3. Gottskärs Kurs och Konferens Dagsturer 15 juli – 2 augusti. Grupper/konferenser, helger och röda dagar under april-september. www.nidingen.se